

Monografia si zasłuzi pozornosc' kultúrnej verejnosti azda i pre pôvabnú sentenciu jej autora, ktorá sa ukázala ako nosná kompozičná inštrukcia, ako sa vyrovnat' so všetkým, čo sa o Brunovi Schulzovi „vie“, má vediet' a rozhodne treba naďalej otvárať a študovať v súvislostiach. Autor práce zotráva v presvedčení, že Schulzova próza je autobiografická a jeho maľby sú autoportréty, o čom dáva bohatá dokumentácia publikácie presvedčivú výpoveď.

Viera Žemberová

BLIŽEJ LITERATURY – BLIŽEJ SIEBIE CZECHY, POLSKA I SŁOWACJA WE WSPÓLNYM KRĘGU LITERATUROZNAWCZYM

Ludvík Štěpán: *Pohledy na slovanské literatury II v středoevropském trojúhelníku*. Středoevropské centrum slovanských studií, SVN Regiony, Brno 2007.

Ludvík Štěpán: *Výběrová bibliografie prof. PhDr. Ludvíka Štěpána, PhD*. Středoevropské centrum slovanských studií, SVN Regiony, Brno 2008.

Pohledy na slovanské literatury II v středoevropském trojúhelníku to zbiór esejów, przemyśleń i sprawozdań oscylujących wokół trójkąta Polska – Czechy – Słowacja, nakreślonego światopoglądem kulturowym. Autor zbioru nadaje rozmyślaniom dwa główne kierunki: określa możliwości współpracy w obszarze myślenia o literaturze i kontaktów między twórcami trzech krajów, a także zarysowuje problematykę samej literatury, szukając punktów stycznych, podobieństw i różnic (te też mają wpływ na budowanie płaszczyzny porozumienia). Istotne, że zbiór ten za podłoże przyjął doświadczenia autorskie. Okazuje się, że spotkania czeskich, słowackich i polskich twórców i krytyków nie są wymysłem badaczy-idealistów, idee fix akademików, ale możliwym do zrealizowania przedsięwzięciem, umożliwiającym wszystkim stronom poznanie literatury u źródła. W ten sposób zainicjowano i w zbiorze opisano spotkania z twórcami z najwyższej polskiej półki, oraz twórcami mniejszości narodowych. Štěpán w odpowiednich rozdziałach studia skupił się na dotąd mało dyskutowanych problemach literaturoznawczych i okołoliteraturoznawczych. Autor obala mity dotyczące niemożliwości współpracy, a i przedstawia propozycje wykorzystania kontaktów na szerokim polu. Poparcie współpracy nakreślone jest w dwójnasób. Z jednej strony obcujemy z tradycją historyczną, naturalnie usprawiedliwiającą chęć wspólnych badań literaturoznawczych w trzech sąsiadujących ze sobą krajach. Z tradycją historyczną, mającą różnorakie, jak to w aspekcie długoletniego trwania bywa, przebiegi, ale łączącą trzy kultury. Wspólne korzenie (wspólny chociażby pień językowy) dają podstawy do opracowań dalszych działań o podłożu oficjalnym. Takich jak spotkania i dyskusje o kondycji współczesnej, wspólnej, ale w swoich granicach autonomicznej, literatury. Pierwsza część zbioru skupiła się właśnie na zdaniu sprawy z poziomu współpracy Polski, Czech i Słowacji. Jakie są mity, a jaka rzeczywistość rządząca współpracą słowiańskiego trójkąta.

Druga część zbioru, nosząca tytuł *Problematika literatur v středoevropském trojúhelníku*, otwiera dyskusję nad literaturą, omawianą z punktu widzenia trzech świadomości literackich. Dominują tu zarówno artykuły określające specyfikę twórczości narodowych, jak i teksty próbujące znaleźć odpowiedź na stawiane przez literaturoznawców pytania o wspólny korzeń literacki. Zestawienia prezentujące zależności, wpływy i podobieństwa różnych literatur w sferze określonych i jednoznacznych dla wszystkich prądów aspektów porządkują, a i rozszerzają wiedzę, dając obraz wieloperspektywiczny. I tak, druga część zbioru rozpoczyna się ciekawymi dywagacjami nad epoką romantyzmu. W rozdziale *Některé souvislosti polské, slovenské a české romantické literatury* autor bada wspólne przenikanie się gatunków tak charakterystycznych dla jednej z najciekawszych epok. Głosy XIX wieku pobrzmiwają i w rozdziale drugim, w którym to zajmujemy się krytyką i realizmem w polskiej literaturze. Dzieła, jakie wtedy powstały w Polsce, odbiły się głośnym echem wśród twórczości sąsiedzkiej: w Czechach i na Słowacji. Choć można odnieść wrażenie, że XIX

wiek cieszy się w zbiorze największym powodzeniem (patrz: *W.S. Reymont i B. Prus z perspektywy Karla Krejčího*), to nie jest jedynym okresem, na który zwrócono w książce uwagę. Oddzielny artykuł poświęcono twórczości Jarosława Iwaszkiewicza: tu dokładnie zbadano funkcję krajobrazu w poezji wszechstronnego artysty (muzyka i malarza). Literaturze XX wieku poświęcono także sporo miejsca w ostatnim rozdziale książki. Mimo że tytuł tego fragmentu wskazuje na tematykę literatury dawnej (*Návraty do minulosti jako specifické nostalgie*), to obok opisu takich ikon polskiej literatury, jakimi są Rej, Krasicki, czy Miłosz, bardziej obcuje z literaturą współczesną. Posunięcie to wydaje się niezwykle słuszne, bo o ile stara gwardia na arenie międzynarodowej jest znana, z nową bywa kłopot i warto ją przybliżyć. Zapoznawamy się zatem z takimi nazwiskami, jak Stasiuk, Tokarczuk, Tryzna, czy Tulli. Umiejscowieni są oni między innymi autorami w środku dyskusji, jaka się toczy wokół współczesnej literatury. Powiązanie tradycji i nowoczesności w ich twórczości nasuwa pytanie, które dziś bywa pierwszym krokiem postawionym w kierunku zrozumienia pisarstwa przełomu XX i XXI wieku: czym jest postmodernizm. Na to niezwykle istotne pytanie nie znajdziemy odpowiedzi w zbiorze, bo też nie taki jego cel. Główny cel książki to nakreślenie różnorodnych punktów widzenia „nasze/wasze”, rzeczona szeroka perspektywa. A to właśnie ona zmusza do głębszych poszukiwań. Nakreśla tylko tor, dorzeczca należy wydrzążyć samemu. To powód, dla którego zbiór ten należy przeczytać.

Bibliografia prof. PhDr. Ludvíka Štěpána, PhD., to publikacja gruntownie prezentująca naukowy dorobek wydawniczy jednego z najlepszych czeskich znawców polskiej literatury. W pierwszych rozdziałach książki zapoznawamy się z imponującym życiorysem autora, by płynnie przejść do dokładnego wypunktowania publikacji.

Rzecz podzielona została bardzo zgrabnie na poszczególne etapy prac: poznajemy zarówno dzieła książkowe Štěpána, hasła słownikowe, recenzje, artykuły, jak i jego obszernie publikacje prasowe: wywiady, krytykę kulturalną i reportaże. Całość dopełniona została o wyliczenie dzieł literackich: beletrystyki i poezji jego autorstwa. Ta druga zaprezentowana jest w tomie, oddając wszechstronność literacką autora i zmiękczając zarazem informacyjny w gruncie charakter zbioru. Dostajemy zatem do rąk pigułkę literatury przedmiotu. Dla poszukujących takiego zaplecza *Výběrová bibliografie prof. PhDr. Ludvíka Štěpána, PhD.* jest dobrą podstawą pracy.

Monika Maciejewska

BĚLORUSKÉ A RUSKÉ POVÍDKY Z BRNA

Antologie běloruských povídek, sestavil Sjarhej Smatryčenko, přeložil kolektiv autorů, Větrné mlýny, Brno 2006, 178 s.

Antologii ruských povídek, uspořádali Leonid Bolšuchin a Lucie Řehoříková, přeložil kolektiv autorů, Větrné mlýny, Brno 2007, 384 s.

Sestavovatel svazku běloruských povídek, který nedávno pod nepříliš nápaditým názvem vyšel v Brně, Sjarhej Smatryčenko, jenž loni přednášel o běloruské literatuře na slavistice Masarykovy univerzity, v úvodu píše, že základním problémem dnešního Běloruska je problém identity. Dokládá to historikou o tom, jak při jeho přednášce jeden z frekventantů Literární akademie Josefa Škvoreckého uvedl jako příklad běloruského autora Hryhorije Skovorodu, ale to byl, jak dále píše Smatryčenko, spisovatel ukrajinský. Ale ani zde nemá běloruský bohemista zcela pravdu: etnický a biografický to tak sice je, ale Skovorodův jazyk se spíše než dnešní ukrajinštině podobá ruštině se silnými církevněslovanskými prvky, i když ho Ukrajinci nyní skoro vždy publikují ukrajinsky, a neznalý ukrajinský čtenář tak může nabýt přesvědčení, že tak to bylo, i když jde vlastně o překlad. Je tedy problém identity problémem celého východoslovanského prostoru, kde se kdysi rozkládala Kyjevská Rus, pak Moskevská Rus a Ruská říše a posléze Sovětský svaz.